

WOLMAR BOMAN:

Trettio års vapenstillestånd i Korea

Den enda gång hittills då FN varit krigförande part och beslutat genomföra militära sanktioner för att återställa freden är under Koreakriget 1950–53. Sverige bidrog med Röda Kors-personal till ett fältsjukhus. När vapenstilleståndet undertecknades 1953 beslöts att svenskar skulle ingå såväl i den neutrala övervakningskommissionen som i repatrieringskommissionen. Freden är fortfarande inte inom synhåll och svenskar deltar ännu i övervakningskommissionen. Överste Wolmar Boman, som tjänstgjorde som executive secretary i kommissionen, redogör i denna artikel för FN:s roll i Korea och kommissionens uppgifter nu och under de gångna 30 åren.

Andra världskriget fick sin slutvinjett med atombomberna över Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945. Japan kapitulerade utan villkor. Det innebar bla att Sovjet och USA i enlighet med Jaltaöverenskommelsen kom överens om att besätta var sin del av det sedan 1910 japanockuperade Korea. Gränsen mellan ryskt och amerikanskt kontrollområde blev den därmed så beryktade 38 breddgraden strax norr om Koreas gamla huvudstad Seoul.

På liknande sätt som skedde i Östeuropa blev snart den ryskbesatta delen av Korea-halvön en kommunistisk statsbildning – den Demokratiska Folkrepubliken Korea (mars 1948) – som endast kunde tänkas gå ihop med den södra delen och den av FN erkända Republiken Korea under ledning av Syngman Rhee om det kommunistiska partiet fick överta regeringsmakten.

Med stöd av Sovjet och det nya Kominist-Kina skedde en kraftig upprustning av Nord-Korea under Kim-Il-Sung. Den 25 juni 1950 anföll nordkoreanska förband söderut över 38. breddgraden. Nordsidan möttes av svaga försvarande sydkoreanska förband och kvarvarande fåtaliga amerikanska trupper. Krigshandlingarna drogs inför FN och här beslutades att USA skulle ges uppgiften att på FN:s uppdrag med alla nödvändiga medel förmå nordkoreanerna att dra sig tillbaka norr om 38. breddgraden och få slut på striderna. Alla FN-nationer uppmanades därvid att medverka med militära styrkor eller med övrigt understöd. Sverige valde att bidra med Röda-Korspersonal att bemanna ett fältsjukhus i Pusan i sydligaste Korea. Denna fältambulans deltog i kriget från september

1950 ända till vapenstilleståndets inträdande.

Vapenstilleståndet

Det är intressant att konstatera att då vapenstilleståndet undertecknades den 27 juli 1953 var det å ena sidan den amerikanske generalen William K Harrison för FN:s kommandostyrka – United Nations Command – och å andra sidan den nordkoreanske generalen Nam-Il för den koreanska folkarmén – Korean People's Army – och för de kinesiska "frivillig"-styrkorna – Chinese People's Volunteers.

Det är betydelsefullt att man känner till utvecklingen före och under kriget i Korea för att man rätt skall förstå de svårigheter som föreligger för att åstadkomma en förändring i det läge som rått alltsedan vapenstilleståndet inträdde för 30 år sedan. Den ena krigförande parten är således FN, som beslutat att genomföra militära sanktioner för att återställa freden. Detta har sitt särskilda intresse om man betänker att FN under andra kriser ända fram till våra dagar inte i något fall kunnat ge uppdraget åt någon FN-styrka att med vapenmakt återställa gällande ordning före krig och åstadkomma fred eller vapenstillestånd. Inte ens i Kongo 1961 var förhållandena likvärdiga, även om svensk FN-trupp där kom att invecklas i regelrätta strider.

I själva vapenstilleståndsfördraget, Armistice Agreement, finns i detalj angivet hur en neutral övervakningskommission skall organiseras och verka med namngivet deltagande av Sverige och Schweiz, utsedda av UN Command, och av Tjeckoslovakien och Polen utsedda

av cheferna för de nordkoreanska styrkorna och de kinesiska frivilliga. Kommissionen har namnet Neutral Nations Supervisory Commission, NNSC.

I augusti 1953 var antalet svenskar i Korea stort. De som deltagit under kriget på FN-sidan fanns ännu kvar, nämligen personalen vid fältsjukhuset, SRCH. I samband med vapenstilleståndet 27/7 inträffade personalen i NNSC, sammanlagt ett 80-tal personer från Tokio, där man legat i beredskap sedan ett par veckor efter flygtransport från Sverige.

Det skulle också vara en repatrieringskommission, NNRC, och i den uppgick den svenska personalen till ett 50-tal officerare och likställda. Denna kommission skulle klara av problemen med de c:a 22 000 krigsfångar som inte ville återvända till sitt hemland, främst då kineser (c:a 14 000) som i stället ville till Chiang Kai-sheks Formosa. C:a 8 000 nordkoreaner ville stanna i söder. Av 350 krigsfångar från sydsidan var det 22 amerikaner och en skotte, som föredrog att repatrieras norrut igen.

Nu är både Röda Kors-enheten och repatrieringskommissionen sedan länge upplösta. NNRC slutade redan i februari 1954, sedan uppgiften lösts. Fältsjukhuset övergick 1954 att kallas Svenska Sjukhuset i Pusan för att definitivt upphöra först 1968.

Övervakningskommissionen

Den neutrala övervakningskommissionen, NNSC, kan däremot i år fira 30-årsjubileum och något slut på dess verksamhet skönjes inte, lika litet som en återförening av Syd- och Nordkorea. Vapenstillestånd råder men någon fred

är fortfarande inte inom synhåll. Det är detta som sätter sin prägel på förhållandena främst i Syd-Korea. Det har dock inte hindrat Syd-Korea från att ha fått en mycket högre levnadsstandard än före kriget och man har ju numera också en mycket väl utvecklad exportindustri och varvsindustri, något som svenska motsvarigheter noggsamt känner av.

Risken för att kriget skall blossa upp finns alltså så länge man ej kommer överens om fred. Ju mera stabilt det är i Syd-Korea, desto mindre torde riskerna vara för ett nytt överfall norrifrån. Det är också en förklaring till varför den demokratiska processen i Syd-Korea går långsamt med svenska mått mätt och varför presidenten där esomoftast måste införa undantagstillstånd med inrikespolitiska hårda restriktioner.

NNSC:s verksamhet har under de gångna 30 åren förändrats i högsta grad om man ser tillbaka till starten 1953 som ägde rum i full omfattning enligt statuterna i Armistice Agreement. 1953 fanns där upp emot 100-talet svenskar organiserade i stort som ett stabskompani att biträda kommissionens svenska ledamöter och ingå i det centrala sekretariatet. NNSC:s uppgift i stort enligt avtalet är fortfarande densamma, nämligen att analysera inkommande rapporter rörande trafiken i införselhamnarna och övervaka att materiel- och personaltillgångarna inte överstiger vad som fanns vid stilleståndets inträdande.

1953 fanns på fältet sk Inspections Teams – kontrollgrupper på sammanlagt 10 platser i Nord- och Syd-Korea. Dessutom skulle 10 st sk Mobile Teams kunna rycka ut vid behov till andra platser, dock inte inom den demilitariserade

zonen där Military Armistice Commission, MAC, sammansatt av delegater ur de bägge fd krigförandes personal, svarade för all kontroll och övervakning.

De fd krigförande är enligt stilleståndsavtalet ålagda att upphöra med att införa förstärkningar medan det är tillåtet att genom sk "rotation" verkställa vissa avlösningar av personal och utbyte av materiel. Denna trafik förutsätts ske genom namngivna införselhamnar över havet och genom luften eller på nordsidan också över Jalu-floden. Kontrollgrupperna, bestående av svensk, schweizisk, tjeckoslovakisk och polsk personal såväl i norr som i söder skulle övervaka denna trafik i samarbete med respektive sidors militära myndigheter, som skulle lämna uppgifterna på vad som fördes ut eller in. Hamnarna och flygplatserna var i söder de enda som kunde komma i fråga medan det i norr även fanns andra möjligheter över Jalu-floden. Det visade sig också så småningom att den kontrollerande verksamheten alltför mycket blev enbart ett pappersarbete utan verklig grund. Det har sedan blivit avvecklat därhän att samtliga kontrollgrupper både i Nord- och Syd-Korea dragits in. Härigenom reducerades personalbehovet drastiskt. Under de senaste årtiondena uppgår personalen till 7 svenskar.

Det intressanta med NNSC 1953 var dock också att kontrollgrupperna faktiskt fick tillträde bakom de fd krigförandes linjer, något som torde vara inte bara det första utan också det hittills enda försöket som prövats i samband med vapenstilleståndsövervakning.

NNSC:s delegater sammanträdde dagligen under första året, i början helt na-

turligt för att organisera arbetet och snart sända i väg kontrollgrupperna och därefter för att följa upp och kontrollera inkommande rapporter om förändringarna genom "rotation". Kontrollen genomfördes efter bästa förmåga. Man var beroende av stilleståndsparternas vilighet att efterleva bestämmelserna och ge fritt tillträde till kontroll. Naturligt nog var det alltid polsk eller tjeckisk personal som anmärkte på förhållandena i söder rörande förmenta smusselförsök. Det gällde uppenbarligen att skapa "jämvikt" i klagomålen, eftersom det i norr faktiskt var större anledning att anmärka på kontrollgruppernas begränsade befogenheter, vilket svenskar och schweizare också gjorde – oftast utan resultat mot nordsidans medvetet åstadkomna restriktivitet i rörelsefriheten – under hänvisning till säkerheten för personalen!

I och med att kontrollgrupperna försvunnit kan ju inte delegaterna annat än godta från bägge sidor inkommande redovisningar för vidarebefordran till MAC. Härmed har en anledning bortfallit att sammanträffa. Nu för tiden sker också NNSC-mötena i regel endast en gång i veckan om inte något speciellt skulle hända. I de allra flesta fall har mötena haft rutinkaraktär.

MAC – Military Armistice Commission
Eftersom FN är en av de krigförande parterna finns det ingen överordnad för NNSC. Enligt stilleståndsfordraget rapporterar NNSC till MAC. Där tas alla frågor upp rörande alla incidenter och här tolkas NNSC:s rapporter. MAC svarar som nämnts själv för allt som händer

inom den påbjudna 4 km breda demilitariserade zonen – 2 km på var sida om demarkationslinjen som bla går genom mitten av förhandlingsbordet i MAC:s sammanträdeslokal!

Incidenter förekommer ofta – man minns intermezzot då amerikanska soldater sköts ned, då de höll på att hugga ner ett träd. Tillfångatagna spioner eller omhändertagna överlöpare från bägge sidor är andra uppmärksammade händelser. Påträffade gamla soldatgravar medför överförande till hemlandet av stoftet av den stupade soldaten under militära hedersbetygelser. Upptäckten av tunnlar som grävts av nordkoreanska soldater för infiltration är välkänd och detta blev slutet för förekommande Röda korsamtal om återförening av splittrade familjer. Tyvärr utnyttjas MAC:s sammanträden av nordsidan för att driva propaganda mot sydsidan och det är i regel endast i sådana fall som nordsidan begär ett möte med MAC. Det är därför inte att förvåna sig över om man – främst från amerikansk sida – försöker få MAC att arbeta mera seriöst för att undanröja motsättningarna. Men uppgiften innebär endast att vaka över att stilleståndsavtalet följs och därför kan den som så önskar "ligga lågt". Såväl inom MAC som inom den sambandskanal som finns i Röda Korset händer föga. Det hävdas att fredsförhandlingar ligger utanför och helt på det politiska planet.

Man frågar sig också om inte NNSC kan göra något för att bryta dödläget. Självfallet utgör denna kommission en mycket bra sambandskanal mellan Nord och Syd, eftersom den inom sig innehåller medlemmar utsedda av respektive sidor. Dessutom "umgås" delegaterna

både i Syd- och Nord-Korea eller inom sina läger varvid sammanträffanden kan ske med berörda parter. I stilleståndsavtalet står emellertid NNSC:s uppgift angiven. Några kontakter av här berört slag på det officiella planet åligger inte NNSC och kan därmed inte genomföras. Men det torde vara oomtvistligt att man genom informella samtal borde kunna medverka till en öppning inom MAC. Så har också enligt tidningsuppgifter från sammanträde i MAC frågan väckts om neutral medverkan av NNSC inom MAC:s kompetensområde men ännu så länge har inga framsteg skett. Redan under inledningsskedet 1953 kunde man förmärka den hårda styrningen av nord-sidans valda representanter inom NNSC. Den fortgår tydligen än och den välkända misstänksamheten skapar svårförståeliga restriktioner i umgänget.

Man har under dessa 30 år många gånger frågat sig – naturligtvis sker sådana frågor även på andra håll där internationella åtaganden granskas – om det lönar sig och om det finns några skäl att fortfarande medverka i denna kommission. Ja, det finns faktiskt flera anled-

ningar till status quo.

I stilleståndsavtalets text står angivet att Sverige är utsett som representant för den ena sidan, UN Command. En förändring av texten på grund av ett svenskt uttråde skulle kunna dra med sig krav på andra ändringar med ty åtföljande risk att hela avtalet revs upp. Nuvarande läge är bättre än inget stilleståndsavtal alls...

Enighet råder på bägge sidor att NNSC genom sin neutrala ställning är en värdefull kugge i förhandlingsmaskineriet och de försök som gjorts om ökad medverkan av NNSC kan med en tolerantare tolkning av en paragraf i avtalet kanske leda till någonting i framtiden.

Hittills har NNSC avhållit omkring 1700 möten under sin 30-åriga tillvaro. Det fåtal svenskar som medverkar här har en väsentlig uppgift att söka medverka till fred och samförstånd. Man talar om återförening av de koreanska delarna norr och söder om den 38 breddgraden före 1990. Låt oss hoppas på ett fritt och i västerländsk mening demokratiskt enat Korea.